

Валентина Мартинюк

Твори для бандури

Музична редакція та впорядкування С. Овчарової

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 78
ББК 85.31
М25

Мартинюк В.М.

М25 Твори для бандури / Музична редакція та впорядкування С. Овчарової. —
Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2022. — 56 с.

ISBN 978-966-10-8285-3

У посібнику пропонується нотний матеріал, аналіз та методичні рекомендації щодо виконання сучасних інструментальних творів для бандури Дніпропетровського композитора, члена Національної спілки композиторів України Валентини Мартинюк.

Видання призначено для учнів, студентів, викладачів вищих музичних навчальних закладів I–II рівня акредитації.

УДК 78
ББК 85.31

ISBN 978-966-10-8285-3

© Мартинюк В.М., 2011
© Навчальна книга — Богдан, макет,
художнє оформлення, 2022

ВСТУП

Валентина Мартинюк (Брондзя) — член Національної спілки композиторів України, лауреат премій ім. Г. Петровського (1986), ім. Д. Яворницького (1991), ім. В. Кирейка (2007), обласної премії “За особистий внесок у розвиток композиторської школи Дніпропетровщини” (2002), викладач композиції і музично-теоретичних дисциплін Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки. 1983 року закінчила Київську державну консерваторію ім. П.І. Чайковського з класу композиції народного артиста СРСР, професора А.Я. Штогаренка, творчість котрого, безперечно, вплинула на її естетичне кредо. Адже авторській манері В. Мартинюк притаманне поєднання різних стильових напрямків, тяжіння до театральності, дотримання фольклорних традицій із цілковитою їхньою трансформацією відповідно до сучасного мислення. А національний аспект, який є найважливішою особливістю творчості композиторки, уможливило відтворення найвитонченіших нюансів естетичних переживань узагальненого образу душі українського народу — бандури, інструмента, для якого вона, зазвичай, пише твори. У роботах Валентини Мартинюк вдало поєднуються лірико-епічна тематична спрямованість, відчуття національної приналежності, оспівування любові до землі, природи, України із цікавими стилістичними та колористичними вирішеннями. Важливою тенденцією у працях мисткині є виховний вплив власне самого інструмента бандури з поєднанням традицій та новацій на розвиток сучасної бандурної творчості.

У авторському доробку В. Мартинюк дві симфонії, концерт для оркестру, хорали, пісні, музичні комедії за п'єсами М. Старицького, камерно-інструментальна, вокальна, комп'ютерна музика [3, с. 15]. У безпосередній творчій співдружності з дніпропетровськими бандуристами вона створила оригінальні вокальні, інструментальні композиції для бандури та ансамблю бандуристів, що пройшли виконавську апробацію на всеукраїнських та міжнародних конкурсах виконавців на народних інструментах. Ці роботи записано на компакт-диски.

Пропонований збірник інструментальних творів для бандури Валентини Мартинюк репрезентує широкий жанровий спектр й демонструє володіння найрізноманітнішими стильовими моделями. Емоційно-художній тон представлених музичних творів надзвичайно широкий: від лірико-споглядального до драматичного. Однак превалюючою домінантою тут постає лірика. Сольні інструментальні твори розміщено за принципом зростаючої складності: “Дощику, полини”, “Прощальна мелодія”, “Нитка Аріадни”, “Con moto”, “Фантазія на українську тему”, “Інвенція”, “Фуга на народну тему”, “Хорал і фуга”, “Аллюзії на українську народну тему”.

Твір “Дощику, полини” написаний за текстовим зразком дитячої заклички. Традиційно заклички й примовки у народній творчості пов’язані з вірою первісної людини в магічну силу слова. Безперечно, з прадавніх часів заклички змінилися, та залишилася їхня суть — прохання, щоб пішов чи припинився дощ, вийшло сонце чи розійшлися хмари. Крім того, тривале життя цього жанру й популярність серед дітей викликало появу закличок, створених ними самими і вже позбавлених давніх мотивів. Так, зразки сучасного дитячого фольклору (заклички, примовки, скоромовки, лічилки, колядки, щедрівки) побудовані на багаторазовому повторенні коротких поспівок найпростіших ритмічних структур. Зазвичай, вони мають вузький мелодичний діапазон — терції, кварта, квінти:

Дощику, дощику, полини, полини,
Щоб калюжі були,
Дощику, дощику, перестань, перестань,
Та поїдемо на Водань.
Дощику, дощику, я наварю борщику
У синьому горщику,
Та поставим на дубочку,
Будем стріляти, дощик спиняти.
Сонце блисне, яйце трісне,
Дубочок хитнувся, дощик минувся.

П’єса Валентини Мартинюк “Дощику, полини” — зразок одночастинної форми, в якій чергуються декілька поспівок, різних за діапазоном і ладом. Цікавим є тональний план твору: C-dur, Des-dur, As-dur, C-dur, a-moll, f-moll (з високим п’ятим ступенем), C-dur. Дотримуючись тексту пісні, Валентина Мартинюк як автор використовує звукообразність: форшлаги, glissando, а також порівняння темпів, що надає контрасту і змінює характер музики.

Напрочуд влучно знайдено композиторкою мелодичну ідею наступного твору збірки — “Прощальна мелодія”. При створенні цієї п’єси у неї виникла ідея наслідування всесвітньо відомого твору Сергія Рахаманінова “Вокаліз”. Композиторська концепція музичного твору підкреслюється новими ритмоінтонаціями, цікавим поєднанням різних тембрів (бандури та фортепіано), створенням оновленого музичного образу. Форма твору — період єдиної побудови зі вступом і заключенням. Цей період має чіткий поділ на мотиви та фрази, при відсутності серединного кадансу. Пошук нового, потреба виходу за звичайні рамки, прагнення до неповторності та унікальності, закладені автором, стимулюють виконавців до розкриття особистих творчих надбань.

У делікатній пластиці душевних нюансів кожного твору В. Мартинюк досягає щирого і природного висловлення, емоційної трепетної наповненості. Так, у програмному творі “Нитка Аріадни”, написаному під впливом однойменного вірша Костянтина Бальмонта, авторка використовує темброво-колеристичні барви бандури для створення інтимно-романтичних інтонацій поривань душі. Тріольно-мерехтливу ритмічну структуру головного мотиву твору лише підкреслюють активно діючий темп та безперервний інтонаційний рух, що яскраво відтворюють поетичний текст К. Бальмонта (переклад українською В. Здоренко):

“Є нитка між тим, що пройшло і що буде,
Я спритно плету без утоми рукою.
Та хочу прийдешнім століттям покійно і чесно служити,
І працею, й тугою і боротьбою...”

Середня частина твору гармонічними барвистими співзвуччями та імпресіоністичними штрихами відтворює загальний колорит безкінечного буття, космічного простору блакитної ночі. У авторському віршованому роздумі над сутністю буття новий тематичний фрагмент демонструє музичний матеріал змістовно схожий із темою епіграфа. А саме низхідна лінія, риторична фігура *catabasis*, тобто каяття, звертання до землі:

“...Багато неказаних слів,
Багато створінь, ще не створених нині.
І стільки їх, скільки піщинок
Серед безкінечних пісків
В Аравії сплять онімілі...”

Тричастинна форма твору дає можливість виконавцю створити своєрідну образну арку зі значенневою кульмінацією у репрізі. Квінтесенцією твору стає заключна фраза, завдяки риторичній фігурі *anabasis* (рух вгору — символ звертання до неба) розгортається автором до апофеозу почуттів.

Поєднанням професіоналізму у володінні прийомами гри на бандурі з сучасною музичною мовою виступає твір Валентини Мартинюк “*Con moto*”, який привніс зовсім нову хвилю у репертуарно-стильове коло уподобань бандуристів-виконавців. Показовим для цієї композиції є використання елементів сучасних стилів: сонорні звучання, імпровізаційність, нові ритмічні формули, які творчо трансформуються та індивідуально переосмислюються виконавцями. При цьому активно використовується харківський спосіб гри, який фактурно насичує ритміко-мелодичну структуру акомпанементу. Виконуючи цей твір, треба збагатити палітру власних почуттів яскравими фантазіями, які б підтримали образ пружної й іскрометної головної партії. Художньо-емоційний настрій “*Con moto*” також доповнюють звукозображальні прийоми: ритмізовані постукування по грифу та акцентування долей такту стопою виконавця, застосування *glissando* та флажолетів. Цей особливо цікавий для студентської молоді твір може виконуватись як соло, так і у виконанні ансамблів малих форм. Театральність мислення, майстерне володіння незалежними рухами, що у даній композиції виконують цілий ряд комунікативних функцій, забезпечить успіх виконанню твору й збагатить палітру фонічних можливостей інструмента.

Прикладом відтворення композитором фольклорних елементів є “Фантазія на українську народну тему” — змішані варіації на українську народну пісню “Не сіяно, не орано”:

Не сіяно, не орано

Помірно
Один

Не сіяно, не орано, не орано, не орано.

Всі
само житиме, не чаю козацька, сам до мене ходить.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.